

Андрій ДУБЯГА,
завідувач відділу національного виховання,
позашкільної та громадянсько-історичної освіти
Донецького ОІППО

Олена ЗОЛОТАР,
методист відділу національного виховання,
позашкільної та громадянсько-історичної освіти
Донецького ОІППО

Олена БЛОКОНЬ,
методист відділу національного виховання,
позашкільної та громадянсько-історичної освіти
Донецького ОІППО

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ СИСТЕМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ (для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти)

Позашкільна освіта є невід’ємною складовою системи освіти України. Її не обов’язковість спричинила хибне уявлення в певній частині громадян, що така освіта є другорядною. Але це не відповідає дійсності. Саме позашкільна освіта є найбільш особистісно орієнтованою системою, адже в позашкільній розкривається потенціал дитини. Не обов’язковість позашкільної освіти має розглядатись у двох векторах: з одного боку, це є недоліком, бо значна кількість дітей не відвідує заклади позашкільної освіти, отже, не отримує додаткової освіти; а з іншого боку, це є значною перевагою, бо дитина робить самостійний і свідомий вибір закладу освіти та гуртка відповідно до власних уподобань. Відсутність примусу створює умови для розкриття потенціалу кожного вихованця.

До початку військової агресії РФ проти нашої країни Донецька область могла пишатися чи не найбільшою мережею закладів позашкільної освіти. Проте сьогодні частина закладів опинилася на тимчасово окупованих територіях, частина повністю зруйнована або зазнала пошкоджень. Відбулася масштабна втрата матеріальної бази. Безпекова ситуація змусила перевести надання освітніх послуг винятково в дистанційний формат. Треба визнати, що в області, де ведуться бойові дії, розвиток системи та мережі закладів позашкільної освіти не є пріоритетним, тому в реаліях сьогодення доречно говорити про створення умов для збереження системи, яка існує, та забезпечити її стійкість. Відділом національного виховання, позашкільної та громадянсько-історичної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти організовано методичний та координаційно-організаційний супровід закладів позашкільної освіти. Системна робота відділу спрямована на збереження та розширення контингенту вихованців, забезпечення стійкості функціонування закладів і надання методичної допомоги щодо здійснення освітнього процесу. Ці аспекти не втратять актуальності у 2024/2025 навчальному році, у якому позашкільна освіта не залишається поза увагою на всіх рівнях. У березні 2024 року відбувся Всеукраїнський круглий стіл за участю міжнародних партнерів «Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану» [1]. Важливо, щоб система позашкільної освіти Донецької області була включена до загальнодержавних процесів розвитку. Пропонуємо в новому навчальному році здійснювати діяльність відповідно до **напрямів**, визначених Концепцією, та скористатися рекомендаціями щодо їхньої імплементації в Донецькій області.

Напрямок 1. Покращення нормативно-правової бази та діяльності закладів позашкільної освіти.

Необхідні дії:

- залучення адміністрації закладів позашкільної освіти Донеччини до загальнодержавного діалогу щодо обговорення проєктів нормативно-правових актів, активного подання пропозицій;
- збереження кадрового потенціалу закладів позашкільної освіти через подання керівництвом закладів до органів державної влади клопотання щодо віднесення цих закладів до категорії

критичної інфраструктури як таких, що є важливими для національної безпеки й оборони, та порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам.

Напрямок 2. Розвиток управління закладами позашкільної освіти, збільшення охоплення вихованців, учнів, слухачів цих закладів, зокрема військово-патріотичним напрямом позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Необхідні дії:

- забезпечення стійкості закладів позашкільної освіти можливе лише за умови створення системи соціального партнерства закладу освіти з органами місцевої влади й усвідомлення останніми важливості збереження мережі позашкільної освіти. З огляду на це необхідно активізувати діяльність щодо залученості закладів позашкільної освіти до проектів, які реалізуються в громаді;
- максимальне охоплення молоді позашкільною освітою наразі є не тільки основою всебічного гармонійного розвитку вихованців і розкриття їхнього потенціалу, а й питанням збереження життя та здоров'я молоді. Необхідно активізувати діяльність щодо самореклами кожного закладу позашкільної освіти через публікацію інформаційних матеріалів на сайтах та в інших соціальних мережах закладів загальної середньої освіти, залучення місцевих ЗМІ тощо. Фактично в умовах воєнного стану максимальне охоплення молоді позашкільною освітою є необхідним як для вихованців, так і для закладу освіти, адже наповнення гуртків означатиме забезпечення стійкості функціонування закладу;
- орієнтація закладів позашкільної освіти на вподобання молоді. «Застарілі» напрями роботи гуртків не приваблюють сучасних здобувачів освіти. Сьогодні маємо побудувати адаптивну модель діяльності закладів позашкільної освіти, що стане привабливою для молоді. Для цього необхідно дослідити вподобання учнів за допомогою онлайн-інструментів та визначити сфери, які є цікавими для молоді; вивчити можливості закладу освіти щодо надання освітніх послуг відповідно до вподобань здобувачів освіти, зокрема через перекваліфікацію освітян;
- відкриття (не зважаючи на провідний напрям роботи закладу) гуртків національно-патріотичного спрямування: військово-патріотичного (скаутський і пластовий рух), історико-краєзнавчого (зокрема гуртки з історичної реконструкції), науково-технічного й еколого-натуралістичного напрямів.

Напрямок 3. Оновлення змісту та методики позашкільної освіти на засадах української національної і громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості.

Необхідні дії:

- дистанційний формат надання освітніх послуг значно обмежує можливості щодо методів та форм освітньої діяльності. Розвиток сучасних онлайн-інструментів дозволить розв'язати цю проблему, тому необхідно на постійній основі організовувати підвищення кваліфікації освітян-позашкільників, зокрема для оволодіння актуальними ресурсами для дистанційного навчання;
- посилення роботи щодо формування української національної та громадянської ідентичностей вимагає використовувати наскрізні виховні лінії в роботі кожного гуртка, а також всебічно сприяти розвитку гуртків з вивчення історії українського народу, народних ремесл та оволодіння ними, усіх напрямів краєзнавчої роботи тощо;
- формування оборонної свідомості передбачає як відкриття окремих гуртків цього напрямку, так і посилення акцентів виховання в межах функціонування тих, що існують. Необхідно спрямувати роботу таких векторів: створення умов для усвідомлення важливості захисту держави; набуття навичок первинної військової та домедичної підготовки; військова профорієнтація; оволодіння сучасними технологіями подвійного призначення (наприклад, керування дронами та роботами); розвиток військово-прикладних видів спорту.

Напрямок 4. Посилення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Необхідні дії:

- забезпечити умови для щорічного проходження підвищення кваліфікації освітянами-позашкільниками, що сприятиме професійному розвитку педагогів;

- забезпечити навчання чи перекваліфікацію освітян для відкриття гуртків відповідно до вподобань молоді (за результатами вивчення);
- забезпечити можливість працевлаштування на посади керівників гуртків військово-патріотичного спрямування звільнених військовослужбовців і ветеранів війни. Це дозволить якісно підвищити рівень надання освітніх послуг і підтримувати високий рівень зацікавленості молоді у відвідуванні гуртка, а також створити умови для соціалізації військовослужбовців та позитивного іміджу закладу освіти.

Напрямок 5. Відновлення освітньої інфраструктури, зміцнення матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану (на рівні координації роботи закладу освіти із засновником).

Необхідні дії:

- організувати систему дієвого моніторингу щодо стану будівлі та невідкладно інформувати засновника про всі пошкодження, що можуть з'явитись унаслідок бойових дій;
- задля збереження матеріальних цінностей, устаткування й іншого рухомого майна тимчасово перемістити його в сховище, а за можливості здійснити евакуацію за межі області з подальшим збереженням в укриттях;
- у разі наявності пошкоджень спрямувати зусилля на консервацію закладу, аби уникнути збитків від погодних умов і розкрадання майна;
- створити перспективний план відновлення (у разі наявності пошкоджень) чи план модернізації та осучаснення закладу освіти на повоєнний період, винести план на обговорення і затвердити його на рівні засновника;
- розглянути можливість будівництва чи облаштування укриттів у закладах освіти.

Запропоновані дії мають реалізуватися протягом навчального року залежно від безпекової ситуації та викликів, що виникають. Важливо визначити черговість і пріоритетність дій на рівні закладу освіти в співпраці із засновником. Виконання рекомендованих дій дозволить зберегти стійкість та мережу закладів позашкільної освіти області.

Список використаних джерел

1. Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану. URL : <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/Kontseptsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voyennogo-stanu-2024.pdf> (дата звернення : 10.06.2024).